

XIV. Náklady sporu. Viz čl. Náklady soudní, Poplatky soudní a dodatky.

Spory o příslušnost viz Příslušnost soudní (civilní).

Spořitelny (spolky úsporné, banky úsporné).

I. Pojem a účel.

Spořitelny mají v podstatě za účel poskytnouti širším vrstvám obyvatelstva příležitost k bezpečnému ukládání a znenáhlému rozmnožování úspor: v malých částkách a tak ducha pracovitosti a šetrnosti v obyvatelstvu buditi a podporovati. Spořitelny mají sloužiti k tomu, aby obyvatelstvo bez obtíží a ztráty času mohlo své úspory bezpečným a prospěšným způsobem ukládati a opět dle potřeby kdykoli si je vyzvednouti. Spořitelny mají tudíž v první řadě nebo výhradně sloužiti nižším třídám obyvatelstva. Má-li však tohoto účelu — totiž podporování spořivosti chudších vrstev — býti dosaženo, nesmí býti spořitelny ústavem výdělkovým; úroky z vkladů mohou býti toliko nepatrné a ovšem též úroky ze zápůjček musí býti mírné a mohou býti zvýšeny jen potud, pokud jest třeba, aby z jich přebytků se kryly nutné správní výlohy. Tím liší se spořitelny od mnohých jiných úvěrních ústavů; majíce za základ pouze myšlenku spořivosti liší se též od podobných ústavů pro nižší vrstvy obyvatelstva určených, jako od pokladen nemocenských, úmrtních, pomocných a podpůrných, jelikož tyto ústavy vedle podporování spořivosti směřují též k pojištění proti určitým nehodám.

II. Druhy spořitelny.

Ve většině států vyskytují se spořitelny jako ústavy obecní, tak zejména v Rakousku, Prusku a Francii, kdežto v nejnovější době zřizované poštovní spořitelny jsou ústavy státními, jelikož je spravuje státní pošta. Zřizují však spořitelny též obecně užitečné spolky nebo i jednotlivé osoby; zejména sluší uvéstí t. zv. tovární spořitelny, jež jsou určeny pro dělníky určité továrny nebo vůbec nějakého většího závodu a jež zřizují ponejvíce majitelé závodů za tím účelem, aby dělníky k šetrnosti povzbudili a jejich zájmy k továrně pevněji připoutali a tím i rozkvět závodu svého podporovali. Starobní spořitelny a hospodářské záložny dle systému Raiffeisenova jsou výsledkem doby nejnovější (srv. bod XI. tohoto čl. a čl. Úvěr zemědělský). Konečně bývají vřele doporučovány též spořitelny školní, poněvadž šetrnost jest bez odporu důležitým momentem vychovávacím a tudíž i děti mají býti vhodnými prostředky k šetrnosti vychovávány a přidržovány.

III. Historický vývoj.

Za zřízení spořitelny se nadšeně přimlouval již v r. 1611 Francouz Hugo Delestre. Každému, kdo pracoval za mzdu, měla býti poskytnuta příležitost peníze ukládati a je opět dle potřeby zcela nebo z části si vyzvednouti. Splnění tohoto plánu se však Delestre nedožil. Naproti tomu byla v minulém století v Německu zřízena celá řada spořitelny, jež děkují svůj vznik z části též snaze, aby břemeno chudinské bylo pokud možná zmírněno. První spořitelna byla zřízena r. 1765 v Brunšvicu pod názvem »vévodská říšská pokladna«, na to následovala r. 1778 pokladna v Hamburku, jež poprvé označena názvem spořitelna, r. 1786 pak byla zřízena spořitelna v Oldenbursku. V roce 1791 byl francouzským národním shromážděním k podnětu Mirabeaua zřízen podobný ústav označený »Caisse d'épargne et de bienfaisance«.